

ԲԵԹՂԵՀԷՄԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՏԱՃԱՐԻ ՇՐՋԱՓԱԿՈՒՄԸ

2 Ապրիլ-են 10 Մայիս 2002-ի շրջանը անմոռանալի պիտի մնայ Բեթղեհեմի պատմութեան մէջ: Ոչ միայն անոր համար որ ան, իբրեւ մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի ծննդավայրը, ռազմադաշտ դարձաւ պաղեստինեան եւ իսրայէլեան բախումներու՝ այլ մանաւանդ որովհետեւ Անոր Ծննդեան Սուրբ Սյրը պարփակող Տաճարը եւ գայն շրջապատող հայոց, յունաց եւ լատինաց երեք վանքերը երեսունութ օր անակնկալօրէն աննախընթաց պաշարման ենթարկուեցան իսրայէլեան բանակի հրասայլերուն եւ միաւորներուն կողմէ: Պաշարումէն մի քանի օրեր առաջ 27 Մարտին իսրայէլի Նաթանիա ֆաղափն մէջ պանդոկի մը վրայ պաղեստինցիներու կողմէ կատարուած ահաբեկչական գործողութիւն մը իր հակազդեցութիւնը պիտի ունենար: Արդարեւ, երկու օր յետոյ, 29 Մարտին, Բեթղեհեմի եւ հարեան Պէյթ Ճալա ֆաղափի սահմանին վրայ բախումներ կը սկսէին պաղեստինցի զինեալներու եւ իսրայէլեան բանակի միջեւ որոնք վերջինիս համար կը ստեղծէին անհրաժեշտ մթնոլորտը յարձակման անցնելու եւ վերագրաւելու այդ ֆաղափները:

Նախագգալով այդ վերահաս վտանգը, տեղւոյն բնակիչները սկսան ուտեստեղէն եւ այլ պիտոյքներ ապահովել տուններուն մէջ: Իսկ Սուրբ Ծննդեան Տաճարի հայ, յոյն եւ լատին վանահայրերը խորհրդակցաբար որոշեցին փակել Տաճարի գլխաւոր մուտքի ցած երկաթեայ դուռը որ ծանօթ է «Խոնարհութեան Դուռ» անունով, ինչպէս նաեւ Տաճարը շրջապատող երեք վանքերու բոլոր կողմնակի դռները, կանխելու համար որեւէ ներթափանցում: Սակայն այս միջոցառումը խախտուեցաւ պաղեստինցի զինեալներու կողմէ որոնք Բեթղեհեմի տարբեր ուղղութիւններէ յառաջացող իսրայէլեան հրասայլային գերակշիռ ուժերու զօգնութիւններուն անկարող ըլլալով դիմադրել՝ նախ ապաստանեցան Ասորիներու եկեղեցին եւ ապա այնտեղէն նահանջեցին դէպի ֆաղափն կեդրոն՝ Սուրբ Ծննդեան Տաճարի հրապարակը: Անոնք իրենց առաջ փակ գտնելով Սուրբ Ծննդեան Սրբավայրին դռները՝ խորտակեցին գաւիթին վրայ բացուող Լատինաց վանքի մուտքի կղպանքը եւ ներս խուժեցին: Այսպիսով մեծ թիւով պաղեստինցի զինեալներ, ինչպէս նաեւ կառավարիչը, ոստիկանապետը եւ պարզ ֆաղափացիները, ապաստանեցան Սուրբ Ծննդեան Տաճարին եւ յունաց ու Ֆրանչիսկեան վանքերուն մէջ: Հայոց վանքը գտնուելով յառաջապահ դիրքի վրայ՝ վտանգաւոր էր:

Անմիջապէս իսրայէլեան հրասայլերը եւ բանակային միաւորներ պաշարեցին քրիստոնէական երկրորդ ամենասուրբ վայրը: Աննախատեսելի այս անակնկալ կացութեան մատնուած իրաւատէր երեք յարանուանութիւնները՝ հայ, յոյն եւ լատին՝ անմիջապէս կը դիմէին Նրուսաղէմի մէջ գտնուող օտար պետութիւններու հիւպատոսներու եւ Վատիկանի Դեսպան պապական նուիրակին միացեալ միջամտութեան, փրկելու համար Քրիստոսի Սուրբ Ծննդեան Սրբավայրը հաւանական իսրայէլեան ֆանդումէ եւ այնտեղ ծառայող երեք միաբանութիւններուն եւ հոն ապաստանած մօտ 240 պաղեստինցիներուն մահուան սպառնալիքէն: Ծայր կ'առնէր ծանր տագնապ մը պաշարեալներուն համար որոնք հետզհետէ սովի եւ ծարաւի կը մատնուէին յաջորդող օրերու ընթացքին, երբ իսրայէլեան իշխանութիւնները կը մերժէին Միջազգային Կարմիր Խաչին թոյլատրել պաղեստինցի ապաստանեալներուն համար սնունդի եւ դեղորայքի մարդասիրական օժանդակութիւն հասցնել: Երեք յարանուանութիւնները միասնակամ կերպով ընդդիմացան իսրայէլեան զինուորական իշխանութեան առաջարկին իրենց միաբանութիւնները դուրս բերելու սրբավայրէն, առիթ չընծայելու համար բանակի ներխուժման: Նաեւ մերժեցին միայն միաբանութիւններուն համար բանակին կողմէ հայթայթուելիք սնունդը: Բարեբախտաբար Ֆրանչիսկեան վանքը իր ունեցած սննդամթերքը իննաւորութեամբ տրամադրեց կերակրելու բոլորը նոյնիսկ մեր հայ միաբանները երբ պաշարման վերջին օրերուն այլեւս մերիներուն մօտ ուտելու ոչինչ մնացած էր:

Մենք հոն ունէինք ուր ծառայող միաբաններ, որոնցմէ չորսը հոգեւորական: Վանահայր Տեսուչը՝ Ռազմիկ Վրդ. Պողոսեան՝ անվեհեր կերպով կանգնած մնաց իր պաշտօնին եւ պատասխանատուութեան մէջ չլքելով իրեն վստահուած մեր վանքը եւ յարակից Սուրբ Ծննդեան Տաճարը: Մինչ Տաճարը պարբերական հրացանաձգութեան թիրախ կը դառնար բանակին կողմէ, Նրուսաղէմ գտնուող Սուրբ Ծննդեան Տաճարի եւ յարակից վանքերուն իրաւատէր երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչները՝ Պապական Նուիրակ Բիթթրօ Սամպի Արքեպիսկոպոս եւ Ֆրանչիսկեան միաբանութեան Մեծաւոր Ճիովաննի Պաթիսքիլի Վարդապետ, Յունաց Պատրիարքարանի Դիւանապետ

A.R.A.R.@

Տաճարին ստորերկրեայ Ս. Հերոնիմոսի Այրին մէջ, ապականիչ նեխը սահմանափակելու համար: Իսրայէլեան կողմի թոյլտուութեամբ Կարմիր Խաչի միջոցաւ երկու դիակները դուրս բերուեցան Տաճարէն եւ թաղուեցան իսլամական գերեզմանատան մէջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ. Վեհափառը նամակով մը կոչ ուղղեց Իսրայէլի Վարչապետ Արիէլ Շարոնին եւ Պաղեստինի ինքնավար Իշխանութեան Նախագահ Նասէր Արաֆաթին որ երկուստեք բանակցութիւններով խաղաղ լուծում գտնեն Սուրբ Մենդեան Տաճարի պաշարման վերացման:

Վատիկանի եւ օտար պետութիւններու քաղաքական ճնշումներուն տեղի տալով, իսրայէլեան եւ պաղեստինեան հակամարտ կողմերը բանակցութեան սկսան եւ ի վերջոյ Ռքբաթ, 10 Մայիսին, խաղաղ լուծման համաձայնութեան եկան, ըստ որում Տաճարին մէջ ապաստանած զինեալներէն զիսաւոր 13 հոգիներ առաւօտ կանուխ արտաքուսեցան նախ Կիպրոս ու ապա հոնկէ ցրուեցան Եւրոպական տարբեր երկրներ. 26 այլ զինեալներ աքսորուեցան Կազա, իսկ մնացեալ շուրջ 200 հոգիները ազատ արձակուեցան: Այսպիսով վերջ գտաւ Սուրբ Մենդեան Տաճարի այս պատմական պաշարումը որ ցնցեց քրիստոնէական աշխարհը:

Վերջին պահու միջադէպ մը արգելի հանդիսացաւ հայոց, յունաց եւ լատինաց միաբանութիւններուն անմիջապէս Տաճար մտնելու: Տասնեակ մը օտար թղթակիցներ որոնք երկու օր առաջ յաջողեցին էին հոն մտնել՝ կը մերժէին դուրս գալ: Իսրայէլեան Իշխանութիւնները որոշած էին զանոնք երկրէն արտաքսել: Ուստի հարկ եղաւ զիրենք ուժով դուրս բերել Տաճարէն: Ապա ամերիկացի եւ իսրայէլացի ճնշիչներ խուզարկեցին Տաճարին ամէն կողմերը եւ հաւաքելով դուրս բերին այնտեղ թողնուած զէնքերն ու ռումբերը որմէ ետք միայն իսրայէլեան բանակը քաշուեցաւ Բեթղեհէմէն եւ երեք յարանուանութեանց միաբանութիւնները զանգեցուցանուին յորախ ղոզանջով արտօնուեցան հանդիսաւոր կերպով ներս մտնել եւ Սուրբ Մենդեան Այրին մէջ իրենց գահաբանութիւնը մատուցանել Աստուծոյ սրբավայրին ազատագրութեան համար: Սրբոց Յակոբեանց մեր Միաբանութենէն ներկայ էին՝ Լուսարարապետ Տ. Նուրեան Արքեպս., Արիս Նպս., Սեւան Նպս., Ռազմիկ Վրդ., Նորայր եւ Խաղ Աբեղաներ եւ Տ. Ներսէս Քահանայ:

Տաճարին սինագաղ պազիլիֆային, հայոց, յունաց եւ լատինաց եկեղեցիներուն եւ մեր Տիրոջ Յիսուսի Մենդեան Սուրբ Այրին մէջ պարզուած տեսարանը եւ զարշառուութիւնը սրբապղծած էին այս մեծ Սրբավայրը: Ամենուրեք աղտոտութիւն կար: Սալայատակի վրայ սփռուած էին անկողիներ, ծածկոցներ, հագուստներ, ամաններ, սաներ, տապակներ, կրակարաններ, հայկական շուրջաններ եւ փիլոններ որոնք իբրեւ ծածկոց գործածուած էին պատսպարեալներուն կողմէ: Եկեղեցւոյ մէջ գտնուող մեր պահարաններուն դռները խորտակուած էին եւ խորանները օգտագործուած էին որպէս սեղան: Սակայն սրբապատկերներ անեղծ մնացած էին, կանթեղներ եւ Տաճարը ընդհանրապէս անվնաս մնացած էին:

Սուրբ Մենդեան մեր Վանքին սենեակներուն դռները խորտակուած էին պաղեստինցիներուն կողմէ, իսկ պատուհաններուն ապակիները չարդուած էին իսրայէլացի զինուորներու փամփուշտներով որոնց հետքերը կը տեսնուէին ներքին պատերուն վրայ որոնց շաղախները տեղ-տեղ ինկած էին:

Ցաւորդ օր, շաբաթ, 11 Մայիսին, Բեթղեհէմի քաղաքապետարանի գործաւորներ եւ հայոց, յունաց եւ լատինաց միաբանութիւններ ոգի ի բոլին աշխատելով մաքրեցին Տաճարը եւ սեփական վանքերը: Խորանները վերստին զարդարուեցան եւ կրկին սրբագործուեցան: Բազմահարիւր տեղացի բնակիչներ այցելեցին Սուրբ Մենդեան Տաճարը եւ յարակից վանքերը աչքէ անցնելու աւերածութիւնը:

Նոյնպէս, Երկուշաբթի, 13 Մայիսին, Բամալայէն Բեթղեհէմ այցի եկաւ Պաղեստինի ինքնավար Իշխանութեան Նախագահ Տիրոջ Նասէր Արաֆաթը եւ դիմաւորուեցաւ Հայ, Յոյն եւ Ֆրանչիսկեան Միաբանութիւններուն կողմէ որոնք իրենց ցոյց տուին Սուրբ Մենդեան Տաճարը եւ վանքերը:

Անմիջապէս ձեռնարկուեցաւ անհրաժեշտ վերանորոգութեան երեք յարանուանութեանց կողմէ իրենց սեփական վանքերէն ներս: